

ماهیت دوگانه مهاجران

چکیده:

الی زارتسکی در این کتاب، مجموعه کوچکی از چکیده‌های مربوط به کار کلاسیک توماس و زنائیکی دربارهٔ هویت فرهنگی و تغییر اجتماعی در جماعت مهاجر لهستانی در ایالات متحده ارائه می‌کند.

در بخش‌های اول تا سوم کتاب، نویسنده به بررسی تأثیرات بحران مهاجرت بر ابعاد مختلف جماعت و زندگی خانوادگی پرداخته است. در این سه بخش ویژگی‌های اصلی اجتماعی و اخلاقی جامعه دهقانی لهستانی، سست شدن همبستگی خانوادگی و تحول نگرش‌های دهقان به محیط جدید و شکست نهادهای رفاهی و سازمان‌های مددکاری اجتماعی آمریکا در جانشین شدن برای جماعت مورد بحث واقع شده است. در بخش چهارم، زارتسکی از توسعه جماعت‌های لهستانی - آمریکایی در ایالات متحده سخن می‌گوید و جنبه‌های مهم اجتماعی - روان‌شناسانه پدیده مهاجرت از جمله تداخل روانشناسی فرد و گروه در فرآیند یکپارچگی برهم‌آمیختن ارزش‌های اجتماعی کهنه و شرایط اجتماعی - اقتصادی جدید در جماعت‌های مهاجر و نقش هویت قومی در همگون شدن آنان با جامعه میزبان را مورد بررسی قرار می‌دهد.

این کتاب، سهم مهمی در مطالعات مهاجرت در دوره معاصر دارد اما انتقادی که بر آن وارد است این است که گذر از وضع بی‌سازمانی به حالت سازمان یافته زندگی جماعت مهاجر، به گونه‌ای روشن تشریح نشده است.

طی دهه گذشته، روندهای فزاینده مهاجرت از یک سو، و برگشت جنبش‌های ملی‌گرایانه از سوی دیگر، منجر به رشد حجم معتنابهی از ادبیات در مورد نقش فرهنگ و قومیت در ادغام مهاجرین شده است. با این حال، اغلب اوقات دانشمندان فراموش می‌کنند که این‌ها مسائلی داستانی نیستند و از تجربه دیروزی آمریکا و اروپا می‌توان به این مسایل پی برد. در این کتاب، الی زارتسکی مجموعه کوچکی از چکیده‌های کار کلاسیک توماس و زنائیکی بر روی هویت فرهنگی و تغییر اجتماعی در جماعت مهاجر لهستانی در ایالات متحده در ابتدای این قرن (قرن بیستم) را ارائه می‌کند.

زارتسکی تأکید می‌کند که «دهقان لهستانی در اروپا و آمریکا» یکی از اولین کارها در مطالعه فرهنگ و سازماندهی اجتماعی مهاجران است. در اوضاع اوایل قرن بیستم در آمریکا، این کار مطالعه‌ای پیشگام بود چرا که در صدد تبیین مسائلی اجتماعی از طریق بررسی روابط بین افراد و جامعه محیط بر آن‌ها بوده و علاوه بر این بر نسل کاملی از دانشمندان اجتماعی عمیقاً تأثیر گذاشت و به ایجاد «مکتب شیکاگو در جامعه‌شناسی» رهنمون شد.

کتاب در چهار بخش تنظیم شده که هر یک نشان‌دهنده

O آنا تریاندا فیلیدو*
مترجم: معصومه اکبرزاده

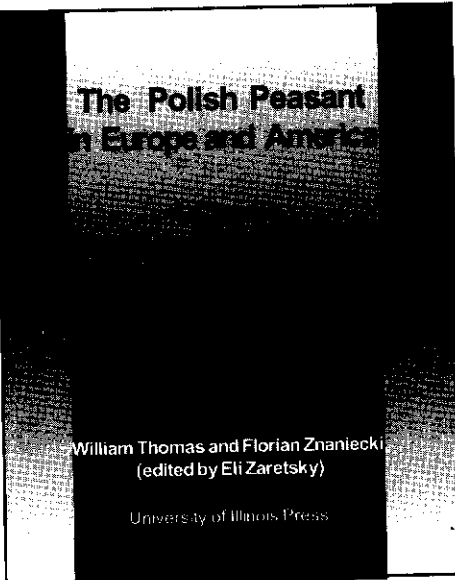
O The Polish Peasant in Europe and America:
A Classic Work in Immigration History
O William Thomas and Florian Znaniecki,
(edited by Eli Zaretsky)
O University of Illinois Press
O ۱۹۹۶, XVii + ۱۲۹ PP.

جنبه‌های متمایزی از پدیده مهاجرت است. اولین بخش، نظری بر ویژگی‌های اصلی اجتماعی و اخلاقی جامعه دهقانی لهستانی می‌افکند. بخش دوم، شامل چهار مجموعه از اسناد دهقانی می‌باشد که هر مجموعه بر اعضای یک خانواده بخصوص متمرکز شده است. سست شدن همبستگی خانوادگی و تحول نگرش‌های دهقان به محیط جدید مباحث اصلی این بخش از کتاب است و مخصوصاً مؤلفان «تأثیر شرایط اقتصادی را بر رشد و تکامل شخصیت نشان داده‌اند». بخش سوم پدیده بی‌سازمانی اجتماعی^۲ در ایالات متحده را بررسی می‌کند. شکست نهادهای رفاهی در جانشین شدن برای جماعت هنگام بروز مسائل و مشکلات خانواده برجسته‌تر می‌شود. از نظر مؤلفان، سازمان‌های مددکاری جامعه آمریکا، سرانجام در تضعیف روحیه^۳ مهاجر لهستانی و تضعیف‌بندهای همبستگی^۴ سهم بردند.

بخش چهارم کتاب زارتسکی بر توسعه جماعت‌های لهستانی - آمریکایی در ایالات متحده اشاره دارد. ماهیت دو لایه این جماعت‌ها، در گذرگاه فرهنگ لهستانی و شرایط اقتصادی و ارزش‌های اجتماعی آمریکا مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. همچنین روان‌شناسی جماعت مورد بحث واقع شده است. طبق نظر توماس و زنائیکی: «این روان‌شناسی شبیه به روان‌شناسی یک خانواده یا یک جماعت قدیمی روستایی هنگام مواجهه با اشکال مدرن و پیچیده سازمان اجتماعی می‌باشد».

در پس‌گفتار، زارتسکی به طور مختصر ظهور طبقه کارگر در آمریکا را با تمرکز بر شرایط سخت کار و زندگی مهاجران لهستانی و اخلاق کاری آنها به بحث می‌کشد. در واقع، وی در پی آن است که مطالعه توماس و زنائیکی را در یک چشم‌انداز وسیع‌تر جامعه‌شناسانه قرار دهد که کار اصلی آنها فاقد آن است.

این کتاب مجموعه‌ای مختصر از خلاصه‌های مربوط به مطالعه پنج جلدی توماس و زنائیکی است و جنبه‌های مهم اجتماعی - روان‌شناسانه پدیده مهاجرت از جمله تداخل روان‌شناسی فرد و گروه در فرآیند یکپارچگی^۵، درهم‌آمیختن ارزش‌های اجتماعی کهنه و شرایط اجتماعی - اقتصادی جدید در جماعت‌های مهاجر و نقش هویت قومی در همگون شدن آنان با جامعه میزبان را به بحث کشیده است. با اینکه این مسایل، این روزها خیلی برجسته‌تر شده‌اند اما تا اندازه‌ای از سوی دانشمندان اجتماعی مورد غفلت واقع می‌شوند و این

«دهقان لهستانی در اروپا و آمریکا»
یکی از اولین و مهم‌ترین کارها
در مطالعه فرهنگ و
سازماندهی اجتماعی مهاجران است و
بر نسل کاملی از دانشمندان اجتماعی
عمیقاً تأثیر گذاشته است

در حالی است که به عوامل اقتصادی و اجتماعی تقدم داده می‌شود. این کتاب سهم مهمی در مطالعات مهاجرت دوره معاصر دارد. زیرا مطالعه‌ای پرارزش در مورد قومیت، فرهنگ و مهاجرت را در دسترس دانشجویان و دانشمندان قرار می‌دهد.

با این همه، دو انتقاد عمده می‌توان مطرح کرد. اول، علیرغم توضیحات مقدماتی نویسنده، عدم پیوستگی میان بخش‌های کتاب وجود دارد. از یک سو بخش‌های یکم، دوم و سوم به بررسی تأثیرات مخرب مهاجرت بر جنبه‌های مختلف جماعت و زندگی خانوادگی پرداخته‌اند، و از سوی دیگر در بخش چهارم، مؤلفان استدلال می‌کنند که لهستانی - آمریکایی‌ها جماعت‌های روستایی گونه‌ای در کشور میزبان ایجاد کرده‌اند. اگر گذر از وضع بی‌سازمانی به حالت سازمان یافته زندگی جماعت واضح‌تر تشریح شود، برای خواننده خیلی کمک‌کننده خواهد بود. دوم اینکه، ارائه شرحی در مورد معنای موردنظر توماس و زنائیکی از قومیت و جماعت / گروه نژادی توسط زارتسکی ضرورت دارد، با توجه به اینکه حتی این روزها در کاربرد این اصطلاح‌ها ابهام وجود دارد.

پانوشته‌ها:

- * Anna Triandafyllidou
۱) Community
۲) Social disorganization
۳) Demoralization
۴) Conjugal Bond
۵) Integration

نظریه فرهنگی در دوران مدرنیته متأخر

□ Cultural Theory & Late Modernity
 □ Johan Farnas
 □ ۱۹۹۵

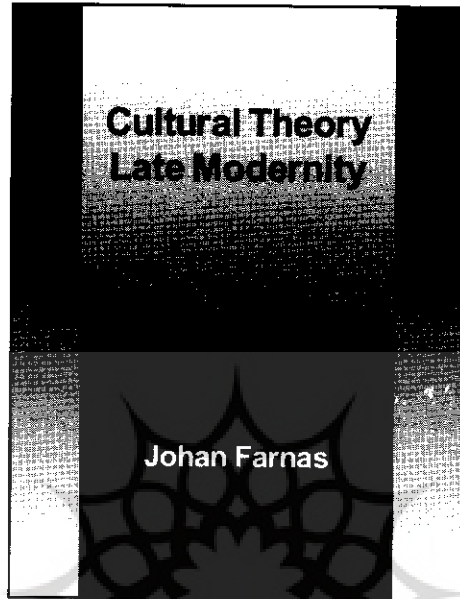
چکیده:

آیا فرهنگ امری ابژکتیو و بیرون از ماست که از طریق جامعه‌پذیری به افراد منتقل می‌شود یا نقش آن پیچیده‌تر از این رابطه یک سویه است. نویسنده در این کتاب می‌کوشد مباحث نظری فرهنگ را با هدف دستیابی به نظریه‌ای جامع در این زمینه ارائه کند.

به اعتقاد یوهان فرناس، نگرشی که انسان را پذیرنده منفعل ارزش‌ها و هنجارهای جامعه می‌یابد کنار گذاشته شود. زیرا انسان‌ها با ساختن الگوهای نمادین جهان را طی فرایندی غیرانفعالی و فعال خلق می‌کنند و شکل می‌دهند. کتاب حاضر با بهره‌گیری از نتایج سایر نظریه‌ها، الگویی چند بعدی را برای ترک ابعاد گوناگون فرهنگ و نحوه عمل آن در دوران جدید عرضه می‌کند.

موقعیت فرهنگ در دوران جدید، از پرسش‌های مهمی است که مطالعات فرهنگی بدان توجه جدی دارد. در عصری که عده‌ای آن را دوران «پست مدرنیسم» می‌نامند و مدرنیست‌هایی چون گیدنز بر آن نام «مدرنیته متأخر» را برای آن برگزیده‌اند، فرهنگ چه موقعیتی دارد. آیا مطابق نظریه وبر و طرفداران او، فرهنگ امری ابژکتیو و بیرون از ماست که از طریق جامعه‌پذیری به افراد منتقل می‌شود و یا نقش آن پیچیده‌تر از این رابطه یک سویه است. یوهان فرناس در کتاب «نظریه فرهنگی و مدرنیته متأخر» می‌کوشد مباحث نظری فرهنگ را با هدف دستیابی به نظریه‌ای جامع در این زمینه ارائه کند.

به اعتقاد نویسنده نگاه ما به فرهنگ و موقعیت ما در برابر فرهنگ در نگرش‌های جدید تغییر یافته است. فرایندهای فرهنگی پدیده‌هایی چند صدایی‌اند، و محصول فرایندهای بین‌الادامی و پیچیده ارتباط به حساب می‌آیند و از این رو نمی‌توان هم چون نگاه قبلی در دوران اولیه مدرنیته، آن را امری ابژکتیو به شمار آورد. چنین نگرشی، نقش مخاطب فرهنگ را از نقشی منفعل و پذیرنده به نقشی فعال تبدیل می‌کند. ما جهان‌مان، یکدیگر و حتی خود را طی فرایندی خلاق، باز و فعال دوباره خلق کرده و شکل می‌دهیم. این جریان بی‌انتهاست که از رابطه پیچیده و متقابل میان انسان و فرهنگ حاصل می‌شود. چنین نگرشی، تصویر متجددی که در دوران اولیه مدرنیته از فرهنگ وجود داشت کنار می‌گذارد، نگرشی که انسان را پذیرنده منفعل ارزش و هنجارهایی می‌داند که در فرهنگ مطرح می‌شود و انتقال آن از طریق فرایند جامعه‌پذیری صورت می‌گیرد. به نظر نویسنده نمادسازی ویژگی منحصر به فرد بشر

نمادها این امکان را به ما می‌دهند که به چیزهایی که حضور ندارند، بیندیشیم، به گذشته فکر کنیم و برای آینده برنامه‌ریزی کنیم و درباره ناساخته‌ها حدس بزنیم

فرناس تلاش می‌کند نظریه چند بعدی خود را از فرهنگ برحسب رابطه آن با گستره وسیعی از نظریه‌های ارتباطی بیرواند و نحوه عمل آن را در دوران جدید تشریح کند

است. نمادها این امکان را به ما می‌دهند که به چیزهایی که حضور ندارند بیندیشیم، به گذشته فکر کنیم و برای آینده برنامه‌ریزی کنیم و درباره ناساخته‌ها حدس و گمان بزنیم. ما با ساختن الگوهای نمادین جمعی، جهان را خلق می‌کنیم و در آن جایی خاص را به خود اختصاص می‌دهیم.

یوهان فرناس، فرهنگ را چیزی جز ارتباط نمی‌داند و به همین دلیل تلاش می‌کند تا نظریه چند بعدی خود را از فرهنگ، برحسب رابطه آن با گستره وسیعی از نظریه‌های ارتباطی بیرواند. همانطور که نویسنده در مقدمه کتاب خود اشاره می‌کند کتاب یادشده را نباید مقدمه یا ارزیابی انتقادی از نظریه‌های موجود دانست، بلکه به گفته نویسنده رویکرد

جدیدی است که با بهره‌گیری از نتایج سایر نظریه‌ها، الگویی چند بعدی را برای درک ابعاد گوناگون فرهنگ و نحوه عمل آن در دوران جدید عرضه کرده است.

کتاب دارای پنج فصل است. به استثناء فصل اول که در حکم مقدمه است، نویسنده در هر فصل یکی از چهار وجه فرایندهای فرهنگی را معرفی کرده است.

فصل دوم به مسئله مدرنیزاسیون و تاریخی شدن، (Modernization & Historicization) اختصاص یافته است. در فرآیند پرشتاب مدرنیزاسیون، برای فهم اشکال روانشناختی، فرهنگی و اجتماعی در حال تکوین به درکی جدید و غیرسنتی نیازمندیم. در مدرنیته متأخر سرعت و عمق فرآیند مدرن شدن بسیار بیشتر از پیش است به نحوی که رابطه انسان‌ها با تاریخ دگرگون شده است. نویسنده اذعان دارد که اگرچه مفهوم «مدرنیته متأخر» امروزه از استقبال زیادی برخوردار است اما تا ابد معتبر نخواهد ماند. از این روی او تنها توصیف‌گر وضعیت فعلی فرهنگ است.

فصل سوم به بحث عوامل بیرونی یا عینی و حوزه‌های طبیعت، فن‌آوری، نهادهای اجتماعی یا نظام‌های اقتصادی و سیاسی می‌پردازد. این پدیده‌ها از یک سو «معلول» روابط اجتماعی‌اند و از سوی دیگر «علت» این روابط به حساب می‌آیند. با این حال به مثابه چارچوب‌های عینی و متصلبی حول اشکال فرهنگی، اجتماعات و کنشگران ظاهر می‌شوند. در ادامه فصل، بحث قدرت، مبارزه و سپس شیوه‌های مختلف مفهوم‌سازی در روابط اجتماعی مطرح شده است.

فصل چهارم روند Culturalization & Mediatization طرح شده است. این روندها معانی نمادها، متون و گفت‌وگوها را در ارتباطات روزمره دچار ابهام کرده‌اند. نویسنده این فصل را مهمترین بخش کتاب می‌داند. سایر موضوعات مطرح شده عبارتند از: خلاقیت و ذوق، نمادها و متن‌ها، معنا و تفسیر، رابطه میان موسیقی و کلام در رسانه‌های مختلف و شیوه‌های بیان.

فصل پنجم به وجه Referentiality Reflexivity & self - در زندگی روزمره و در پژوهش اختصاص دارد. این فصل نشان می‌دهد که چگونه فرهنگ از طریق اجتماعی شدن از یک سو دست به خلق شناساهای کنشگر زده و از سوی دیگر به دست همان‌ها خلق می‌شود.

کتاب حاضر از آن رو که ایده‌های اصلی در مباحث فرهنگی را مطرح می‌کند، حائز اهمیت است و ترجمه آن به فارسی می‌تواند چشم‌انداز گسترده‌تری را در مباحث فرهنگی جامعه ما بگشاید.

نشر دولتی و نشر خصوصی

گفت و گو با دکتر محمد شکرچی زاده رئیس مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

چکیده:

همخوانی دارد. این انتشارات در ابتدا به عنوان اداره نشر شناخته می‌شد و فاقد چاپخانه بود. چند سال بعد چاپخانه اختصاصی دانشگاه تهران نیز در مجموعه این اداره به عنوان سومین چاپخانه کشور افتتاح شد. این چاپخانه پس از چاپخانه اطلاعات و چاپخانه دولتی سومین چاپخانه کشور بود اما نخستین چاپخانه سربی کشور محسوب شد که در آن برای اولین بار فرمول چینی انجام می‌شده است.

هم اکنون دانشگاه تهران جامع ترین دانشگاه کشور است و تقریباً همه رشته‌های تحصیلی دانشگاهی را داراست، انتشارات دانشگاه تهران نیز جامع ترین انتشارات کشور است، به نحوی که پس از تفکیک دانشگاه علوم پزشکی از دانشگاه تهران، هنوز جامعیت خود را حفظ کرده است. در شورای انتشارات دانشگاه تهران علاوه بر اعضای شورا که نماینده دانشکده‌های دانشگاه تهران هستند، نمایندگان دانشکده‌های علوم پزشکی غیرعضو دانشگاه تهران نیز عضویت دارند. این مسأله باعث شده است که انتشارات دانشگاه همچنان جامعیت خود را حفظ کند. تاکنون انتشارات دانشگاه تهران حدود دو هزار و پانصد عنوان کتاب منتشر کرده است که با احتساب عنوان‌های تجدید چاپ شده، این رقم به چهار هزار و دویست کتاب بالغ می‌شود. در شرایط فعلی در هر سال بین ۴۰ تا ۴۵ عنوان کتاب چاپ اول، منتشر می‌شود که با در نظر گرفتن کتاب‌های تجدید چاپ شده، این رقم به ۱۲۰ تا ۱۳۰ عنوان می‌رسد.

○ با چه فلسفه‌ای انتشارات دانشگاه تهران کار خود را شروع کرد؟ در واقع می‌خواهیم بدانیم که این انتشارات

دکتر شکرچی زاده، رئیس مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، در این گفت‌وگو ضمن بیان تاریخچه گزینشی از راه‌اندازی و توسعه این مؤسسه، اهداف کارکردهای ویژه، نظام توزیع، چگونگی پرداخت حق التألیف و روند بررسی و چاپ اثر در آن را مورد بحث قرار داده است.

به گفته دکتر شکرچی زاده پس از این که آموزش عالی، غیر از آموزش، مسأله پژوهش را نیز از وظایف دانشگاه‌ها محسوب کرد، تصمیم بر این گرفته شد که بخشی از فعالیت‌های دانشگاه تهران به سمت چاپ کتاب‌های تحقیقاتی استادان و رفع نیازهای پژوهشی دانشجویان سوق داده شود.

وی بر این باور است که گسترش فعالیت بخش خصوصی به معنای کاهش فعالیت دانشگاه‌های دولتی نیست. در کشورهایی که بیشترین فعالیت‌ها برعهده بخش خصوصی است، دانشگاه‌ها همچنان مهم‌ترین مؤسسات انتشاراتی را در اختیار دارند. انتشارات دانشگاه تهران درصدد است وارد عرصه‌هایی بشود که بخش خصوصی قادر به انجام آنها نخواهد بود. مثلاً به چاپ کتاب‌های تخصصی در مقاطع کورس‌نویسی ارشد و دکتری که ظرفیت بازار آن در حدود ۵۰۰ نسخه است، اقدام کند.

دکتر شکرچی زاده معتقد است عملیات نظارت و داوری قبل از انتشار و نیز اخوتی که در جریان چاپ، گریبانگیر انتشارات دولتی و دانشگاهی است موجب می‌شود که برخی از اسامید برای کار با ناشر دولتی رغبتی نداشته باشند.

○ ممکن است بفرمائید، انتشارات دانشگاه تهران از چه زمانی تأسیس شد و چه مراحل را پشت سر گذاشت تا به وضعیت امروزی خود برسد؟

انتشارات دانشگاه تهران در سال ۱۳۲۵ در محل دبیرخانه دانشگاه نزدیک به میدان فردوسی تحت عنوان اداره نشر دانشگاه تهران، تأسیس شد. یعنی حدود ۱۲ سال پس از تأسیس دانشگاه تهران نزدیکی زمان تأسیس انتشارات دانشگاه با زمان افتتاح دانشگاه تهران، نشان می‌دهد که از همان ابتدا بصیرانه تشخیص داده شده بود که باید محلی که وظیفه‌اش انتشار کتاب باشد وجود داشته باشد. البته این الگو احتمالاً الگویی بوده است که از دانشگاه‌های سایر کشورها وام گرفته شده بود. در غرب عمدتاً زمان تأسیس انتشارات دانشگاه با زمان افتتاح آن دانشگاه

دکتر محمد شکرچی زاده دانش‌آموخته رشته راه و ساختمان دانشکده فنی دانشگاه تهران است. ایشان از سال ۱۳۶۷ تا سال ۱۳۷۰ مسئولیت مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران را به عهده داشت و در سال ۱۳۷۰ برای ادامه تحصیل در زمینه تخصصی بتن به کشور فرانسه عزیمت کرد و موفق به اخذ درجه دکتری شد. از اوایل اردیبهشت سال ۱۳۷۸ مجدداً مسئولیت مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران را بر عهده گرفت و هم اکنون در دانشکده فنی نیز تدریس می‌کند. پایان‌نامه دکتری ایشان که در فرانسه نگاشته شده است و درباره سازه‌های راکتورهای اتمی است، سال گذشته در کره جنوبی لوح اول محقق جوان را دریافت کرد. گروهی از دانشجویان که دکتر شکرچی زاده یکی از استادان راهنمای آنها بود در سال گذشته در مسابقات جهانی دانشجویی بتن پرمقاومت در کشور کانادا رتبه سوم را در جهان کسب کردند.

تذکره انتشارات

توسعه روستایی؛ اولویت بخشی به فقرا

○ رابرت چمبرز
○ مصطفی آزما

مسئله فقر روستایی در کشورهای در حال توسعه، نوعی بی‌عدالتی و فحری به حقوق جامعه روستایی محسوب می‌شود. نویسنده کتاب با ارائه چنین نقطه‌نظری، مفاهیم غالب و مسلط بر آراء و نظریه‌های مربوط به توسعه‌یافتگی روستایی در کشورهای جهان سوم را مورد می‌شمارد. موضوع اصلی کتاب حول این نکته دور می‌زند که اغلب محققان دانشگاهیان، کارگزاران و مسئولان اجرایی توسعه روستایی - که نه فقرا را و نه روستایی - واقعیت‌های فقر جامعه روستایی را به درستی و آنگونه که هسته در نمی‌یابند. نویسنده این فیصل متخصصان توسعه روستایی را که با واقعیت‌های ریشه‌های زندگی روستایی بیگانه‌اند، خارجی **outsiders** می‌خواند و مدعی است که اغلب کوشش این که از طریق این متخصصان شهرت‌بینی برای توسعه روستایی و محو فقر در جامعه روستایی صورت می‌گیرد، به دلیل ناسازگاری یا واقعیت، دستاوردهای علمی مهمی ندارد.

دکتر چمبرز نویسنده کتاب، محققان دانشگاهیان و مدیران اجرایی را به دلیل این که دانش روستایی را مورد توجه قرار نمی‌دهند، ملامت می‌کند، او از یک حرفه‌گرایی جدیدی سخن به میان می‌آورد که در آن دگرگونی‌های بی‌بسیار و وجهه‌نظر و عقاید ارزشها و رفتار مصلحان توسعه روستایی به عمل آمده است و معتقد است که برای ریشه‌کن کردن فقر باید به اعمال واقع‌گرایانه‌ای دست زد. این کتاب همه کسانی را که با توسعه روستایی سرو کار دارند به دلیل عدم درک واقعی از واقعیت‌های جامعه روستایی مورد انتقاد قرار می‌دهد و سعی در برقراری دیالوگ جدیدی با علمایان اجرایی برنامه‌های توسعه روستایی دارد. در این کتاب نویسنده افشانه‌گرایی، که مایه‌ای از ملز نیز در آن نهفته است سولاتی را درباره توسعه‌یافتگی جامعه روستایی و مکانیزم‌های سلطه در قلمرو آن طرح و به شرح آن پرداخته است، او خواننده را با خود قدم به قدم جلو برده و با دلایل روشن نشان می‌دهد که چرا به رغم اجرای برنامه‌های توسعه روستایی که بیش از چند دهه از عمر آن می‌گذرد هنوز فقر و گرسنگی بر جهان توسعه‌یافته روستایی حکمفرماست و پیش از هر جنگ‌افزار پیشرفته و مرمک‌باری کشتار می‌کند.

اگر به تاریخ این مؤسسه نگاه کنیم درمی‌یابیم که در ابتدا هدف آن رفع نیازهای آموزشی بوده است و سپس چاپ کتاب‌های پژوهشی به وظایف انتشارات دانشگاه تهران افزوده شده است

بخش خصوصی، تحرک و انعطاف‌پذیری بسیاری دارد که در بخش دولتی به چشم نمی‌خورد، اما در عوض سرچشمه علم و تخصص در دانشگاه قرار دارد که بخش خصوصی وامدار آن است

بخش مهمی از فعالیت‌های انتشارات دانشگاه تهران به سمت چاپ کتاب‌های تحقیقاتی استادان و رفع نیازهای پژوهشی دانشجویان به ویژه در مقطع کارشناسی ارشد و دکتری سوق داده شود.

لذا اگر به تاریخ این مؤسسه نگاه کنیم در می‌یابیم که در ابتدا هدف آن رفع نیازهای آموزشی بوده است و سپس انتشار متونی که حاصل تحقیق و پژوهش بوده‌اند، به عبارت دیگر چاپ کتاب‌های پژوهشی به وظایف انتشارات دانشگاه تهران افزوده شده است. ضمن اینکه همان طور که قبلاً اشاره کردم انتشارات همیشه وظیفه چاپ متون کهن را نیز برعهده داشته است.

○ همان گونه که گفتید، انتشارات دانشگاه تهران، در زمان تأسیس تقریباً **بلارقیب بود، اما در حال حاضر و بنا به دلایل مختلف، شاهد هستیم که صنعت نشر کشور به شدت دگرگون شده است. نزدیک به ۳ هزار ناشر در کشور وجود دارد که از آن میان حدود ۱۳۰۰ ناشر فعالیت مستمر دارند. در حال حاضر وضعیت به گونه‌ای است که ظرفیت چاپخانه‌ها نیز تکمیل است و نشر کشور در حال حرکت به سمت تخصصی شدن است. بر اثر این رخدادها انتشارات دانشگاه تهران چه تغییراتی را ممکن است در وظایف خود بوجود آورد؟ بویژه این که برخی از نیازهایی که در ابتدا برآوردن آنها از وظایف انتشارات دانشگاه تهران بود، در حال حاضر توسط ناشران بخش خصوصی و دولتی برآورده می‌شود. در این شرایط شما چه فضایی را برای انتشارات دانشگاهی و به ویژه دانشگاه تهران ترسیم می‌کنید؟**

براساس چه تعریفی و با چه هدفی به کار آغاز کرد و در طول این سال‌ها آن هدف موردنظر چه میزان ثابت مانده و احیاناً تا چه حد تغییر یافته است؟

- به طور کلی می‌توان گفت که نقش کتاب در فرآیند آموزش، نقشی است که از همان ابتدا شناخته شده بود (آن زمان هنوز پژوهش‌چندان مورد توجه قرار نگرفته بود.) دانشجو برای تحصیل خود نیاز به کتاب داشت و هر استادی که درباره تخصص علمی خود به نتایجی می‌رسید کتابی درباره آن می‌نوشت یا در کتاب‌های خارجی مطلبی را ملاحظه می‌کرد و احساس می‌کرد که این مطلب می‌تواند کمکی به دانشجویان بنماید، آن را ترجمه می‌کرد. این کتاب‌ها باید منتشر می‌شدند و وظیفه اداره نشر نیز چاپ آنها بود. بعدها انتشارات متون کهن نیز که براساس آیین‌نامه جزئی از وظایف آن اداره بود موردتوجه قرار گرفت. انتشارات متون کهن تصحیح شده از آن پس همواره مورد توجه بوده است، البته این بخش از فعالیت مؤسسه اقتصادی نیست و صرفاً به عنوان یک وظیفه فرهنگی به آن نگرسته می‌شود. انتشار این گونه آثار کاری است که ناشران دیگر از انجام آن خودداری می‌کنند. اما انتشارات دانشگاه تهران براساس اساسنامه خود موظف به چنین کاری شده است. در حال حاضر دانشگاه تهران گنجینه نسخ کتب خطی است و در مواردی که استادان تصمیم به احیای آنها می‌گیرند انتشارات دانشگاه حاصل کار آنان را در اختیار دانشجویان و عموم قرار می‌دهد. پس از اینکه آموزش عالی غیر از مسأله آموزش مسأله پژوهش را نیز جزو وظایف دانشگاه محسوب کرد تصمیم بر این گرفته شد که

در اختیار دارند. لذا نباید بر این تصور بود که گسترش فعالیت بخش خصوصی به معنای کاهش فعالیت دانشگاه‌های دولتی است. انتشارات دانشگاه تهران با سابقه تاریخی خود و با منتشر کردن حدود ۲۵۰۰ عنوان کتاب چاپ اول، بزرگترین راوی تاریخ فعالیتهای فرهنگی و دانشگاهی این کشور محسوب می‌شود. از روزی که نام دانشگاه وارد زبان فارسی و فرهنگ این کشور شده، انتشارات دانشگاه تهران شروع به فعالیت کرد و دستاوردهای استادان این دانشگاه را حفظ کرده و به نسل‌های بعد انتقال داده است. این انتشارات فقط به دانشگاه تهران و یا مجموعه دانشگاه‌های کشور تعلق ندارد، بلکه عضوی حیاتی از پیکر فرهنگ این مملکت است که باید آن را حفظ کرد. اگر محققى علاقه‌مند خواهد دریابد که تاریخ تطور علم در ایران در عصر جدید چگونه بوده است، با بررسی مجموعه فعالیت‌های انتشارات دانشگاه تهران به بخش اعظم هدف خود خواهید رسید.

مسئولان دانشگاه تهران به این مجموعه در مقام دستاوردی فرهنگی که متعلق به تمام جامعه است نگاه می‌کنند. انتشارات دانشگاه تهران سرمایه‌های فرهنگی بسیاری را گردآوری کرده است.

لغت نامه ۵۰ جلدی دهخدا یکی از این سرمایه‌هاست که پس از تصحیح، و حروفچینی مجدد در مجموعه شانزده جلدی چاپ شد. آنچه می‌خواهم بگویم این است که فعالیت مستمر و مداوم بخش خصوصی در زمینه نشر، تحرک بیشتری در ما ایجاد می‌کند و علاقه‌مندی ما را برای استفاده از سرمایه‌های بزرگی که در اختیار داریم شدت می‌بخشد لذا از این بابت نگران نیستیم.

○ می‌خواهم این قسمت بحث را بیشتر

را حفظ کنیم. ما بر این اعتقاد و باور هستیم که چون دانشگاه تهران دارای بهترین اعضای هیأت علمی است و الگویی برای دانشگاه‌های دیگر کشور بوده است وظیفه انتشارات آن نیز این است که بهترین جایی باشد که علماء و دانشمندان بتوانند تالیفات و کتاب‌های خود را در آنجا به چاپ رسانند، انتشارات دانشگاه تهران این هدف را مد نظر قرار داده است و برای رسیدن به آن تلاشی وافر می‌کند. آرم دانشگاه تهران با سابقه تاریخی ۶۰ ساله می‌تواند اعتباری برای کتاب‌های منتشر شده باشد. اگر راه را هموار کنیم بسیاری از استادان دانشگاه تهران و دانشگاه‌های دیگر که کتاب‌هایشان را برای چاپ به بخش خصوصی می‌دهند، حاضر به همکاری با ما خواهند بود. وظیفه ما در شورای انتشارات این است که زمینه‌ای را فراهم کنیم تا کتاب‌ها از نظر محتوا در شأن دانشگاهی همچون دانشگاه تهران باشد. البته این دیدگاه ناشی از دلبستگی است که من به دانشگاه تهران دارم، وگرنه به عنوان یک دانشگاهی هیچ‌گونه نگرانی از فعالیت ناشران دیگر (اعم از خصوصی و دولتی) ندارم بلکه از موفقیت آنها خوشنود نیز می‌شوم بارها برای ما اتفاق افتاده است که با ناشران بخش خصوصی کار مشترک انجام دهیم.

بخش خصوصی تحرک و انعطاف‌پذیری بسیاری دارد که در بخش دولتی به چشم نمی‌خورد. اما در عوض سرچشمه علم و تخصص در دانشگاه قرار دارد که بخش خصوصی وامدار آن است. لذا تلفیق این دو، دستاورد مهمی را به دنبال خواهد داشت.

اگر بررسی کنید درمی‌یابید که در کشورهایی که بیشترین فعالیت‌ها برعهده بخش خصوصی است، دانشگاه‌ها همچنان مهمترین مؤسسات انتشاراتی را

- به نکته جالبی اشاره کردید. انتشارات دانشگاه تهران، نخستین انتشارات دانشگاهی کشور است. همین امروز نیز چه از حیث عدد، چه از حیث تنوع هیچ ناشر دانشگاهی (چه دولتی چه خصوصی) همتای این انتشارات نیست. پس از انتشارات دانشگاه تهران و در رتبه دوم مرکز نشر دانشگاهی قرار دارد که تاکنون حدود ۹۰۰ عنوان کتاب منتشر کرده است. اما اتفاقی که افتاد این بود که همزمان با تعطیل شدن دانشگاه‌ها و رخ دادن انقلاب فرهنگی، انتشارات دانشگاه تهران تعطیل شد به گونه‌ای که اجازه انتشار کتاب نداشت، حتی در آن زمان تصمیم بر این بود که دستگاه‌های چاپ این مؤسسه را منتقل کنند. لذا در آن سالها فعالیت مؤسسه دچار رکود شدیدی شد در سال ۱۳۵۷ تعداد کتاب‌های منتشر شده - با احتساب کتاب‌های چاپ اول - حدود یکصد عنوان بود اما کتاب‌های منتشر شده در سال‌های تعطیلی به زحمت به بیست عنوان می‌رسید. بسیاری از استادان دانشگاه در آن ایام موظف شدند که کتاب‌هایی را تدوین کنند و در مرکز نشر دانشگاهی به چاپ رسانند. پس از آن، چند سال طول کشید (درسال‌های ۶۷ و ۶۸) تا انتشارات دانشگاه تهران، با کارکرد واقعی خود را دوباره احیا کند. در دهه ۶۰ و ۷۰ با ازدیاد ناشران بخش خصوصی و دانشگاه‌هایی که مراکز انتشاراتی تأسیس کردند روبرو شدیم. در این فضا ما دارای رقبایی قدرتمند شدیم و دیگر خیلی مشکل است که ادعا کنیم انتشارات دانشگاه تهران در عمل دارای جامعیت است. امروزه ناشران تخصصی‌ای وجود دارند که با بهترین نویسندگان و استادان همکاری می‌کنند و حاصل کار آنان را چاپ و نشر می‌کنند. در شورای انتشارات همواره این دغدغه وجود دارد که ما باید جایگاه خود

درآمدی بر گروه‌سنجی و پویایی گروهی

○ مریم نوری
○ غلامحسین توسلی

کتاب مشتمل بر دو بخش اصلی و دو پیشگفتار نسبتاً مفصل است. در پیشگفتار اول که توسط ر. موشیلی (R. Muchelli) نوشته شده تاریخچه پیمایش و رشد گروه‌سنجی در ارتباط با توسعه روانشناسی اجتماعی مطرح و با دقت دنبال شده است. مقدمه دوم که توسط ژان مرنو (J. mersonneuve) استاد روانشناسی اجتماعی دانشگاه پاریس به رشته تحریر درآمده است خود به صورت یک طرح کلی و نظری جنبه عاطفی و ادراکی گروه‌سنجی را که بعد از مورنو توسعه یافته است، در یک ترکیب عمومی با توجه به حدود استفاده از کاربردهای آماری آن دربرمی‌گیرد. این دو مقدمه که بخش نسبتاً مهمی از کتاب را تشکیل می‌دهد، توسط دو استاد نامبرده، همراه با ترجمه فرانسوی اثر مریم نوری منتشر شده است.

متن اصلی نخستین بار در سال ۱۹۵۲ به چاپ رسید و تاکنون به کرات تجدید چاپ شده و به چند زبان دیگر از جمله فرانسوی و ایتالیایی ترجمه و برگردانده شده است. ترجمه حاضر که با متن فرانسه تطبیق می‌کند، در عین حال با چاپ تجدیدنظر شده آن که در سال ۱۹۶۷ توسط دانشگاه تورنو منتشر شده مقابله و تطبیق داده شده است.

در بخش اول جنبه‌های علمی و کیفیت استفاده از گروه‌سنجی و کاربرد آن به زبان ساده‌ای نوشته شده است. مطالبی که در این بخش بدان اشاره شده عبارتند از: آزمون گروه‌سنجی چیست و چگونه تهیه می‌شود و طریقه پیاده کردن آن نحوه تنظیم نتایج، کاربرد نتایج، روایی و اعتبار آزمون، نحوه پیمایش نتایج، چگونگی تفسیر آنها و سرانجام استفاده عملی و راه‌آورد گروه‌سنجی بیان شده است.

در بخش دوم، که تحت عنوان پویایی گروهی آورده شده است، مفاهیمی از قبیل پویایی گروهی، بحث گروهی و مخاب بناختن و تیر کشش‌ها و واکنش‌های داخلی گروه، طرح شده است.

در مجموع بخش اول کتاب از حجم بیشتری برخوردار است و حدوداً مطالب کتاب را به خود اختصاص داده است. در انتهای کتاب که ضمناً، آن قرار می‌گیرد دو ضمیمه آورده شده و ضمن ارائه منابع فارسی به درج فهرست اعلام و لغات و اصطلاحات مبذور گردیده است. این کتاب تاکنون چهار بار به چاپ رسیده است و امید می‌رود که چاپ پنجم آن نیز به سبب نیاز دانشجویان و استادان به زودی منتشر شود.

این انتشارات فقط به دانشگاه تهران و یا مجموعه دانشگاه‌های کشور تعلق ندارد بلکه عضوی حیاتی از پیکر فرهنگی این مملکت است که باید آن را حفظ کرد

انتشارات دانشگاه تهران بخشی از وظیفه خود را برطرف کردن نیاز به کتاب‌های تخصصی‌تر در دوره کارشناسی ارشد و دکتری می‌داند

تهیه، تدوین و ترجمه شده است. اما تهیه کتاب‌هایی در خور مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری زمینه بسیار بکر و بدیعی برای ادامه فعالیت و کار انتشارات دانشگاه است. از آنجاکه تعداد دانشجویان در این مقاطع تحصیلی خیلی زیاد نیست، شاید بخش خصوصی کمتر راغب باشد که در این زمینه فعالیت کند. این رشته‌ها کتاب‌های تخصصی‌تری را می‌طلبد، که ظرفیت بازاری آن شاید در حدود ۵۰۰ نسخه باشد. انتشارات دانشگاه بخشی از وظیفه خود را برطرف کردن نیاز کتاب‌های تخصصی‌تر در این مقاطع تحصیلی می‌داند.

بحث دیگری که در شورای انتشارات دانشگاه مطرح است، «نقصان‌یابی» کتاب‌های دانشگاهی است. گرچه در خصوص رشته‌های مختلف تحصیلی کتاب‌های متعددی چاپ شده ولی این به آن معنی نیست که در همه زمینه‌های آن رشته، کتاب به اندازه کافی موجود است. در بسیاری موارد کتاب‌های منتشر شده بسیار ضعیف هستند و نیازهای دانشجویان را پاسخ نمی‌دهند. لذا این بحث به صورت یک طرح پژوهشی تحت عنوان «نقصان‌یابی کتاب‌های دانشگاهی» مطرح شد. قرار بر این است که کمیته‌های تخصصی رشته‌های مختلف تشکیل شود و با بررسی وضعیت هر رشته، کتاب‌هایی که در طول ۱۰-۱۵ ساله اخیر منتشر شده است مورد توجه قرار گیرد تا نیازها شناسایی شوند. در مرحله بعد سعی خواهد شد که با شور و مشورت با استادانی که در آن رشته‌ها صاحب نظر هستند، کتابهایی جهت ترجمه یا تالیف فراهم گردد. براساس همین برنامه، طرحی برای رشته‌های فنی و مهندسی تهیه شده و به معاونت آموزشی و پژوهشی دانشگاه ارائه گردیده است. اگر

بسط دهم. مثالی که شما در زمینه لغت‌نامه دهخدا بیان کردید، مبنای خوبی برای ادامه بحث خواهد بود. شما براساس وضعیت موجود، شناخت جدیدی به دست آوردید و با تعدیل‌هایی به این نتیجه رسیدید که سرمایه‌ای فرهنگی چون لغت‌نامه دهخدا برای افزایش کارکردهایی که دارد و برای ماندگاری بیشتر نیاز به یک مجموعه تغییرات دارد. حال اگر همین نگاه را در یک مقیاس وسیع‌تر به همه عملکرد انتشارات دانشگاه تهران معطوف کنیم، در واقع به دلیل سرمایه‌هایی که در اختیار دارد باید کار و هدفی را برای خود تعریف کند که ترسیم آن توسط بخش خصوصی امکان‌پذیر نیست. حفظ همه آن میراث‌های فرهنگی را هم نمی‌توان از دولت درخواست کرد. انتشارات دانشگاه تهران با نگاه جدید کارهایی می‌تواند انجام دهد که بخش خصوصی قادر به انجام آنها نخواهد بود. می‌خواهم بپرسم آن نگاه چه الزاماتی را برای شما ایجاد می‌کند و ویژگی‌ها و شرایط آن نگاه چیست؟ در واقع شما چه سیاستگذاری و برنامه‌ای را برای ادامه عملکرد انتشارات دانشگاه تهران در شرایط فعلی دارید؟

- اتفاقی که در سال‌های اخیر در دانشگاه افتاده است، گسترش دوره‌های تخصصی و دکتری است. یکی از ابزارهای مهم به ثمر نشاندن این دوره‌ها، وجود کتاب‌هایی است که مناسبت تام با آن رشته‌ها داشته باشد. کتاب‌های لازم و خوبی در مقطع کارشناسی

همانگونه که گفتید قرار نگرفتن آنها در پشت ویتترین و به تبع آن عدم آشنایی خواننده با آنها است. رسانه‌ها معمولاً به کتاب‌های دانشگاهی توجه نمی‌کنند. چون مخاطب خاص خود را دارند. رسانه‌ها برای معرفی آنها اقدامی نمی‌کنند. لذا ممکن است مخاطبان کتاب‌های دانشگاهی از انتشار آنها بی‌اطلاع باشند و یا امکان دسترسی به آنها را نداشته باشند. برای اصلاح این نظام توزیع چه فکری‌هایی کرده‌اید؟

- روش توزیع انتشارات قبلاً سنتی بود. به این صورت که سه مرکز فروش در سطح تهران کتاب‌های انتشارات دانشگاه تهران را عرضه می‌کردند و اگر کتابفروشی‌ها قصد خرید کتاب‌های انتشارات دانشگاه تهران را داشتند باید پرداخت‌های خود را به صورت نقد انجام می‌دادند و اگر این خریدها از میزانی بیشتر می‌شد تخفیف ۲۰ درصدی برای آنها در نظر گرفته می‌شد. ولی براساس تحولاتی که بازار توزیع را دگرگون کرده است، ما نیز با انجام مجموعه تغییراتی، سیستم بازاریابی جدیدی را راه‌اندازی کرده‌ایم. در مقابل دانشگاه تهران تعدادی ویزیتور و بازاریاب وجود دارد که کتاب‌های انتشارات دانشگاه تهران را عرضه می‌کنند و سفارش‌های لازم را دریافت می‌کنند. ضمن اینکه در مورد تخفیف، محدودیت سابق را از میان برده‌ایم و قراردادهایی با پخش‌کنندگان دیگر کتاب‌های دانشگاهی منعقد کرده‌ایم. در کنار این فعالیت‌ها تعداد نمایندگی فروش خود را در شهرهای بزرگ کشور افزایش داده‌ایم. هم اکنون حدود ۲۰ نمایندگی با آرم دانشگاه تهران در سطح کشور با ما همکاری می‌کنند. در محل سابق فروشگاه پیام در

عمدتاً با طرح‌های روی جلد متنوع به بازار عرضه شده است. اما چون رضایت صاحب اثر برای ما یک اصل بود پذیرفته شده است، در مواردی که صاحب اثر اصرار بورزد که طرح روی جلد کتاب وی همان طرح قدیمی دانشگاه تهران باشد نظر وی مراعات می‌شود، اما سیاست انتشارات بر آن است که استادان را متقاعد سازد تا طرح‌های جدید را بپذیرند. نکته‌ای که خود ما هم مدت زمانی است به آن رسیده‌ایم، این است که ناشران و کتابفروش‌هایی که کتاب‌های انتشارات دانشگاه تهران را خریداری کرده‌اند، به دلیل زیان‌بودن طرح روی جلد آنها در معرض دید قرار نمی‌دهند و در پشت ویتترین نمی‌گذارند و کتاب‌هایی را پشت ویتترین قرار می‌دهند که سریع‌تر بتواند مخاطب را جذب کند. لذا ضمن حفظ آرم دانشگاه، تغییر و تحول اساسی نیز در طرح روی جلد کتاب‌ها بوجود آورده‌ایم. البته ممکن است در کارهای فعلی ما ایراداتی وجود داشته باشد. ولی بهر حال ایجاد این تغییرات با توجه به مقاومت‌هایی که معمولاً به طور سنتی در شورا وجود دارد کاری بوده کارستان.

○ آیا پس از این تغییرات با واکنش مثبت مخاطبان مواجه شده‌اید؟

- بله به طور محسوس اثرات مثبت آن را در فروش کتاب‌ها شاهد هستیم. البته بعضی از استادان دانشگاه در ابتدا در برابر این تغییرات مقاومت‌هایی را نشان دادند ولی وقتی با اقبال عمومی مواجه شدند، آنها هم با این تغییرات موافقت کردند و متقاعد شدند که باید به این تحولات تن در دهند.

○ در مورد نظام توزیع کتاب‌های دانشگاهی چه کارهایی را انجام داده‌اید؟ یکی از مشکلات کتاب‌های دانشگاهی،

این طرح تصویب و به اجرا گذاشته شود، می‌توان آن را سرمشق سایر رشته‌ها قرار داد.

○ برخی از منتقدان نظراتی نسبت به انتشارات دانشگاهی به ویژه دانشگاه تهران دارند. با توجه به تحولات روی داده در بازار کتاب، سلیقه‌های مخاطبان هم تغییر پیدا کرده است که البته این هم دلایل متفاوتی دارد. از جمله گفته می‌شود، ناشرانی وارد عرصه فعالیت نشر شده‌اند که با ارائه کارهای خاصی سلیقه‌های مخاطبین خود را تغییر داده‌اند که این تغییر سلیقه‌ها را حداقل در فرم کتاب، اسم‌گذاری کتاب، طرح روی جلد و غیره می‌توان دید. به نظر می‌رسد که انتشارات دانشگاهی به این تغییر و تحولات و سلیقه‌ها توجهی ندارند آیا برای چنین مواردی نظر و برنامه خاصی وجود دارد یا خیر؟ آیا تأکید ویژه‌ای وجود دارد که انتشارات دانشگاه تهران، از همان فرم همیشگی استفاده کنند؟

- همانطور که گفتید، سلیقه‌های مخاطبان تغییر پیدا کرده است و ذوق فرهنگی و هنری مردم دهه ۷۰ از بسیاری جهات با ذوق مردم دهه ۶۰ تفاوت پیدا کرده است. شورای سیاست‌گذاری انتشارات دانشگاه نیز به این نکته واقف است و به طور جدی به این مسائل توجه نشان داده است. به ویژه در مورد طرح روی جلد کتاب‌ها، سیاست جدیدی اتخاذ شده است تا شکل ساده همیشگی آن کنار گذاشته شود و طرح‌های متناسبی که توان جذب خواننده و مخاطب را داشته باشد، تهیه گردد.

لذا کتاب‌های جدید انتشارات دانشگاه تهران،

انتشارات دانشگاه تهران

اصول و اندیشه‌های تعاونی

براساس تحولاتی که بازار توزیع را دگرگون کرده است ما نیز با انجام مجموعه تغییراتی، سیستم بازاریابی جدیدی را راه‌اندازی کرده‌ایم

کتاب‌های لازم و خوبی در مقطع کارشناسی تهیه، تدوین و ترجمه شده است، اما تهیه کتاب‌های درخور مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری زمینه بسیار بکر و بدیعی برای ادامه فعالیت و کار انتشارات دانشگاه تهران است

مقدمه طالب

معرفه کثیرالشم در ایران از قریب ۸۰ سال پیش و تحت نام پسرینی که در کشورهای صنعتی حاصل کرده بود، مطرح گردیده است. در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران عنایت ویژه‌ای به بخش تعاون عنایت شده و با این که قیدالتطبیق اصول و مقررات تعاونی با صیقل و مقررات عمومی در اصل ۴۴ قانون چهره مورد توجه واقع شده، لکن توجهی در حد بخش دوم اقتصاد (بعد از بخش تولید) به این مهم نشده است. کتاب پس از حکم‌های که زمینه‌ساز آن را روشن می‌کند، به اهمیت تعاونی‌ها در کشورهای صنعتی پیشرفته کشورهای تازه استقلال یافته و کشورهای در حال توسعه پرداخته و علل اهمیت تعاون را در تنای معاصر یادآور شده است.

این کتاب در ۸ فصل تنظیم شده است. در فصل اول به مفاهیم و کارکردهای ویژه‌های تعاون و تعاونی پرداخته شده و در فصل دوم نظریه‌های عمده تعاونی مورد تحلیل قرار گرفته است. فصل سوم، اصول بین‌المللی تعاون را در سه حوزه بررسی می‌کند و در فصل چهارم تا هشتم اصول عمده تعاونی از ابعاد مختلف مورد مطالعه و تحلیل قرار گرفته و نظریات منابع اسلامی در این باب تا حد امکان تشریح شده است.

در هر یک از فصول پس از طرح موضوعاتی که می‌تواند زمینه بحث در کلاس قرار گیرد، به سوالات مستخرج از مطالب کتاب اشاره شده و قریب ۲۰۰ سوال امتحانی از متن کتاب استخراج شده است. کتاب دارای فهرست اعلام، مشخص، شهرها و کشورهای میزبان، در چاپ دوم کتاب علاوه بر اصلاح اطلاعات موجود در چاپ اول، مطالبی تحت عنوان موقره اضافه شده است. یکی از ویژگی‌های کتاب بحث و بررسی آخرین اصول تعاونی صورت گرفته بین‌المللی تعاون I. C. A. در سال ۱۹۹۵ در مجامع انگلستان می‌باشد. این کتاب به عنوان کتاب درسی در دانشگاه‌های مختلف کشور مورد استفاده دانشجویان گرایش تعاون و رفا اجتماعی می‌باشد.

می‌کنند. پس از اینکه کتاب به انتشارات دانشگاه سپرده شد برای داوری به دو نفر معرفی می‌شود. ولی برای استنادی که کاملاً شناخته شده هستند مرحله داوری انجام نمی‌شود. اما براساس بحث‌هایی که در شورای انتشارات دانشگاه صورت گرفته است، امیدواریم که با اجرای طرح «نقصان‌یابی کتاب»، ما در مقام مسئولان انتشارات دانشگاه تهران به نویسندگان و استادان سفارش ترجمه یا تألیف کتاب بدهیم. البته هنوز در اول راه هستیم.

○ آیا شما الزام دارید که فقط به

استادان دانشگاه سفارش کتاب دهید؟

- هیچ محدودیتی از جهت اینکه صاحب اثر استاد دانشگاه یا دانشگاهی باشد نداریم. ولی نحوه پرداخت حق التالیف براساس رتبه دانشگاهی است. بنا به دلایل زیاد و مشکلاتی که سر راه وجود دارد نمی‌توانیم با وجود وقوف به تواناییهای مؤلفان و مترجمان غیر دانشگاهی از مقررات پرداخت حق الزحمه در مورد آنان عدول کنیم. پرداخت حق الزحمه انتشارات دانشگاه براساس رتبه دانشگاهی صاحب اثر حداکثر ۲۰ درصد قیمت پشت جلد کتاب است.

○ پس شما به گونه‌ای حق التالیف

بیشتری نسبت به بخش خصوصی پرداخت می‌کنید؟

- تعدادی از ناشران بخش خصوصی به برخی از کتاب‌هایی که وضعیت فروش مناسب دارد تا ۲۵ درصد قیمت پشت جلد هم پرداخت می‌کنند. ولی انتشارات دانشگاه تهران به وضعیت فروش کتاب‌ها توجهی ندارد و همانگونه که گفتیم براساس رتبه دانشگاهی حق التالیف یا حق الزحمه می‌پردازد. در هر صورت بر این باوریم که از متوسط بخش خصوصی بیشتر

روبروی دانشگاه تهران نیز، فروشگاه جدیدی افتتاح کرده‌ایم.

در گذشته از استادان محترم که کتاب‌هایی را تدوین می‌کردند، می‌خواستیم که بروشورهایی از کتاب خود را تهیه کنند که این اقدام هزینه و وقت زیادی می‌گرفت، اما اخیراً خلاصه‌ای از کتاب تهیه می‌شود و همراه یک نسخه از آن کتاب برای برخی از سازمان‌ها و استنادی که احتمال می‌رود آن کتاب را تدریس کنند، جهت معرفی و آشنایی بیشتر فرستاده می‌شود.

با این روش موفق شده‌ایم بازارهایی را برای کتاب‌ها کشف کنیم. اقدام دیگری که در دست بررسی است. ایجاد سایت الکترونیکی برای معرفی کتاب‌های انتشارات دانشگاه تهران در سراسر جهان است که فعلاً در مرحله انعقاد قرارداد است.

البته در نهایت منکر این نیستیم که ما در بخش دولتی فعالیت می‌کنیم و اگرچه فروشگاه‌های ما به بخش خصوصی اجاره داده شده‌اند و براساس ضوابط حاکم بر بخش خصوصی اداره می‌شوند ولی در نهایت محدودیت‌های بخش دولتی همچنان بر فعالیت‌های ما سایه انداخته است.

○ نحوه تأمین کتاب در انتشارات چگونه

است؟ آیا کتاب را مستقیماً سفارش می‌دهید یا منتظر تألیف یا ترجمه کتاب می‌مانید؟

- روال فعلی این است که منتظر می‌شویم تا کتاب تألیف یا ترجمه شده به شورای دانشگاه جهت تصمیم‌گیری ارسال شود. اعضای هیأت علمی براساس نیازمندی‌های رشته‌های مختلف اقدام به تألیف و ترجمه می‌کنند. پس از اینکه حدود ۸۰ درصد مراحل ابتدایی کار انجام شد آنها به ما مراجعه

پرداخت می‌کنیم.

پیش از این قراردادهای ما به صورت صفحه‌ای یا به صورت حق الزحمه ثابت پرداخت می‌شد. ولی اخیراً تصمیم گرفته شد که چون نرخ تورم بر قیمت کتاب هم اثر می‌گذارد قراردادها بر اساس پرداخت درصدی از قیمت پشت جلد، منعقد شود. ولی اگر به گذشته انتشارات دانشگاه تهران نگاه کنیم، قبلاً شیوه پرداخت صفحه‌ای و براساس رتبه دانشگاهی و بین ۸۰ تومان تا ۱۲۰ تومان بود.

● به افراد غیر دانشگاهی چگونه پرداخت می‌شود؟

- به آنها هم براساس میزان تحصیلات پرداخت خواهیم کرد. اگر مدرک دکتری داشته باشند برای آنها معادل استادیار و اگر غیر از این باشد معادل مربی پرداخت می‌شود.

● یکی از بحث‌های مطرح در شرایط فعلی در مورد رشته‌های تخصصی دانشگاهی سرعت تحول و تغییرات آنها است که سبب می‌شود کتاب‌های منتشر شده در رشته‌های تخصصی محض، به سرعت از دور خارج شوند. این فرآیند صنعت نشر را مقید می‌کند سرعت بیشتری به فعالیت‌های خود بدهد تا در بازار موفق شود. یکی از انتقاداتی که در این مورد به عملکرد انتشارات دانشگاه‌ها و انتشارات دولتی می‌شود، روال طولانی و بوروکراتیک حاکم بر فعالیت آنهاست که سبب می‌شود، بسیاری از مؤلفان ترجیح دهند کمتر با انتشارات دانشگاه‌ها همکاری کنند. آیا شما این انتقاد را وارد می‌دانید یا خیر؟ اگر

موافقید چه سیاست‌هایی را برای سرعت بخشیدن به کار پیشنهاد می‌کنید؟

- ما چون به طور مستقیم درگیر کار صنعت و نشر کتاب هستیم این تحولات را بیش از دیگران حس می‌کنیم. به ویژه در زمینه پزشکی و کامپیوتر؛ به این جهت با وسواس و دقت بیشتری در خصوص این کتاب‌ها اقدام می‌کنیم.

چون بخش خصوصی از تحرک و انعطاف‌پذیری بیشتری نسبت به بخش دولتی برخوردار است، بسیار سهل‌تر اقدام به شناسایی نیازهای جدید این رشته‌ها می‌کند. شما اگر به انتشارات دانشگاه و مجموعه فعالیت آنها توجه کنید، می‌بینید که چندان وارد این عرصه‌ها نمی‌شود. مثلاً در مورد علم کامپیوتر عمده‌تاً زبان‌های برنامه‌نویسی در انتشارات دانشگاه مطرح است و کمتر به خود کامپیوتر پرداخته می‌شود، بر خلاف آن بخش خصوصی، بیشتر به کامپیوتر و جنبه‌های مختلف آن می‌پردازد. در کتاب‌های پزشکی نیز با چنین مسأله‌ای روبرو هستیم. البته علوم پایه پزشکی کمتر دچار تغییر و تحول می‌شوند. در مورد کتاب‌های پزشکی تخصصی که عمده‌تاً ناشران بخش خصوصی درگیر انتشار آن هستند، شاهد تغییر و تحول زیادی هستیم لذا ما در این زمینه چندان فعالیت نمی‌کنیم. واقعیت این است که ما در این زمینه خیلی موفق نبوده‌ایم و انتقادی که کردید تقریباً وارد است. در انتشارات دانشگاه زمان نسبتاً زیادی صرف بررسی و داوری و در نهایت چاپ کتاب می‌شود. لذا خود ما هم ترجیح می‌دهیم که با وجود چنین روند طولانی در زمینه‌هایی که کمتر دچار تغییر و تحول هستند، فعالیت کنیم.

● چه برنامه‌هایی برای سرعت

بخشیدن به کارها وجود دارد؟

- در زمینه کتاب‌های پزشکی در نظر داریم که کتاب‌های علوم پایه تخصصی را بیشتر چاپ کنیم و ظرفیت خود را در این زمینه افزایش دهیم. البته اگر بتوانیم کتاب‌های تخصصی پزشکی را که دارای ظرفیت زمانی مشخصی هستند در همان زمان مشخص چاپ کنیم، قادر خواهیم بود، که ظرفیت و توان خود را در این امر افزایش دهیم. ما در حال حاضر مدت زمانی حدود سه سال را برای چاپ و توزیع کتاب‌های خود مد نظر داریم. لذا یک کتاب باید در این مدت چاپ و توزیع شود ولی برای کتاب‌های پزشکی و کامپیوتری این زمان حدود یکسال باید در نظر گرفته شود. لذا اگر بخش دولتی بخواهد در این زمینه‌ها فعال شود باید روند داوری و نظارت و بررسی خود را به حداقل زمان ممکن کاهش دهد تا چاپ و توزیع نیز در این مدت انجام شود. اما روی هم رفته چون به سرعت کتاب قدیمی می‌شود و از دایره انتخاب مخاطبان خارج می‌گردد، این نوع فعالیت، فعالیتی است که خطر سرمایه‌گذاری در آن زیاد است.

● به نظر می‌رسد که برخی از استادان صاحب نام و کسانی که تالیفاتی دارند و مورد استقبال خوانندگان و مخاطبان قرار می‌گیرند، چندان رغبتی به کار با انتشارات دانشگاهی ندارند. حداقل در زمینه رشته‌های حقوق و علوم سیاسی این مسأله مشهود است. این افراد کتاب‌های مهم و تاثیرگذار خود را به وسیله بخش خصوصی منتشر می‌کنند. در حالی که آنها استادان دانشگاه هستند. من فکر می‌کنم که خود آنها هم بی‌میل نباشند تا یک مرکز دانشگاهی

هراس بنیادین: اروپامداری و

ظهور اسلام‌گرایی^۱

○ بابی سعید
○ غلامرضا حمیدینی‌ها

نویسنده کتاب فوق‌الذکر دکتر بابی سعید استاد جامعه‌شناسی دانشگاه متجسس، همچنین مدیر مرکز مطالعات جهانی شدن^۲، اروپامداری و حاشیه‌های بودن^۳ می‌باشد. نامبرده در حال حاضر در دانشگاه سالفورد به تدریس و تحقیق مشغول می‌باشد.
کتاب هراس بنیادین از یک مقدمه با عنوان «بازگشت سرکوب‌شدگان» و یک مؤخره و پنج فصل با عناوین ذیل تشکیل شده است:

فصل اول - چارچوب نظری بنیادگرایی
فصل دوم - اندیشه‌هایی در مورد اسلام و بازاندیشی اسلام
فصل سوم - کمالیسم و سیاسی شدن اسلام
فصل چهارم - اسلام، مدرنیته و غرب
فصل پنجم - اسلام‌گرایی و حدود امپراطوری نامرئی

نویسنده در بحث خود با عنوان «بازگشت سرکوب‌شدگان» به مسئله تجدید حیات اسلام در عصر حاضر می‌پردازد. طرح نظریه بنیادگرایی، ویژگی‌های آن و سپس طرح ایده اسلام‌گرایی به عنوان بدینی در برابر بنیادگرایی و علل ظهور آن از عمده مطالبی است که در فصل اول بدان پرداخته می‌شود. در فصل بعدی نویسنده کوشش می‌کند تا معنای دقیق‌تری از طرح ایده اسلام‌گرایی را ارائه دهد. آن‌گاه در فصل سوم به طرح دولت اسلامی (خلافت)، تحولات تاریخی آن و بالاخره لغو آن توسط مصطفی کمال پاشا و پیامدهای آن می‌پردازد. به نظر نویسنده شکل‌گیری رژیم کمالیسم یکی از پیامدهای مهم این امر بود. رژیم کمالیسم به عنوان بدیل خلافت کوشید تا از احیاء اسلام جلوگیری کند و دین را از قلمرو عمومی کنار بگذارد.

در فصل چهارم و پنجم، نویسنده به بحث پیرامون ظهور امام‌خمینی (ره) و تبیین ایده او در چارچوب تئوری مدرنیته و پست‌مدرنیته می‌پردازد. به اعتقاد او امام خمینی با استقرار بخشیدن به نظام خود آشکارا از واژگان اسلامی برای تضعیف و حذف هژمونی کمالیست استفاده کرد. تا زمان استقرار رژیم امام خمینی تصور می‌رفت که اسلام‌گرایی صرفاً یک گفتمان اعتراضی است که شانس دستیابی به قدرت سیاسی را ندارد، اما موفقیت [امام خمینی (ره)] این تصور را ایجاد کرد که راه دستیابی به قدرت سیاسی، لزوماً نیل‌نماند افغان در قالب گفتمان کمالیسم نیست. برعکس به محض به قدرت رسیدن امام خمینی مرکزیت و قطبیت گفتمان غربی مورد تردید قرار گرفت. در واقع این تشکیک نسبت به جایگاه غرب است که گفتمان اروپامدار را تضعیف کرده است. امام خمینی برای تبیین طرح سیاسی خویش بی آن که به نظریه سیاسی غرب متوسل شود، توانست شاه را از قدرت برانزارد و جمهوری اسلامی را پایه‌ریزی کند. در نتیجه وی توانست از روابط خصومت‌آمیزی که گفتمان‌های کمالیستی بین اسلام و غرب ایجاد کرده بود استفاده کند و اسلام را به منزله دال برتر نظم سیاسی جدید معرفی کند. کمالیسم اسلام را نماد رکود و عقب‌ماندگی یعنی نشانه‌ی غریزی (و سپس غیرمدرن) در جوامع خود خوانده است. در حالی که امام خمینی، اسلام را هم‌نماد مخالفت با نظام‌های کمالیستی و هم‌نشانه مخالفت با قدرت جهانی غرب می‌دانست. بحث در مورد تقابل اسلام‌گرایی و اروپامداری پایان بحث مطالب کتاب می‌باشد. به اعتقاد نویسنده ظهور اسلام‌گرایی نشانه تخریب اروپامداری است که به تقلیل منزلت استثنایی اروپا در جهان می‌انجامد. به قول فانون شاید به طور رودرس «بازی اروپایی به پایان رسیده است» و ما باید دنبال «چیزهایی غیر از آن» باشیم و اسلام‌گرایان مطمئن‌ترین کسانی هستند که در حال پایه‌ریزی «این چیزها» هستند.

بدون شک موج اسلام‌گرایی در طول سال‌های آتی جریان خواهد داشت و جزر و مدی را تجربه خواهد کرد. بدون تردید اسلام‌گرایان، ناامیدی‌هایی را متحمل خواهند شد. پیشرفت و عقب‌نشینی خواهند داشت. اما امامی که مسلمانان وجود دارند، وعده اسلام‌گرایی و ترس از آن هم چنان باقی خواهد ماند، زیرا در نهایت برای ما مسلمانان اسلام نام دیگری است برای امید به برخی چیزهای والاخر.
پانویس‌ها:

شورای انتشارات دانشگاه تهران
در واقع تصویری از جامعیت کل
دانشگاه تهران است و یکی از محاسن آن،
سهولت بررسی کتاب‌های
بین رشته‌ای است

تألیفات آنها را چاپ کند. پرسش من این است که آیا این عدم رغبت عمومی فراگیر است یا خیر؟ و اگر در بعضی بخش‌ها وجود دارد دلیل آن چیست؟

- آنچه گفتید واقعیتی است که با آن روبرو هستیم. این عدم رغبت و تمایل به انتشارات دانشگاه‌ها به دلیل دآوری و نظارت است و بعضی استادان ترجیح می‌دهند در این‌گونه موارد با بخش خصوصی همکاری داشته باشند. ناشران بخش خصوصی اگر در زمینه‌هایی تخصص کافی هم نداشته باشد از مشاوره افراد متخصص بهره می‌برند تا این نقیصه را جبران کنند. در هر صورت ما، چون به عنوان انتشارات دانشگاه عمل می‌کنیم نمی‌توانیم نظام دآوری خود را کنار بگذاریم. البته به دنبال این هستیم که از داورانی استفاده کنیم که از دقت و سرعت عمل زیادی برخوردار باشند تا این فرآیند را تسریع کنیم. لذا نخستین دلیل این بی‌رغبتی عملیات طولانی پیش از چاپ است که عبارت از نظارت و دآوری است. دلیل دوم، رخوتی است که در جریان چاپ کتاب گریبانگیر انتشارات دولتی و دانشگاهی است. انتشارات دانشگاه تهران بسیار می‌کوشد تا این رخوت را از خود بزداید، کما اینکه در حال حاضر ظرفیت چاپ انتشارات دانشگاه تهران بیش از میزان کتاب‌هایی است که به آن ارجاع داده می‌شود. حدود ۴۰ تا ۴۵ درصد ظرفیت چاپ این انتشارات صرف فعالیت‌های غیردانشگاهی می‌شود. نشریه پیوند با ۱۲۰ هزار تیراژ و بسیاری دیگر از نشریات وزارت بهداشت در این محل چاپ می‌شود. برخی از کتاب‌های سمت را نیز ما چاپ می‌کنیم. کتاب‌های دانشگاهی نمی‌توانند ظرفیت این چاپخانه را پر کنند. لذا این عدم رغبت به زمان گذشته

۱- A Fundamental Fear Eurocentrism and The Emergence of Islamism
۲- Globalization
۳- Marginaliti